

*The more you study...
The more he drinks...
The less you know...
The cheaper the hotel...
The more interesting the work...*

Робота в малих групах

Мета: формувати навички самостійного вживання нової граматичної структури в усному мовленні; формувати вміння обмінюватися інформацією за різним спектром питань.

Завдання: поділившись на групи по 3–4 чол., студенти мають знайти відмінні риси між малюнком А та малюнком В і висловитися, використовуючи ступені порівняння. Кожне правильне речення додає 1 бал команді. Виграє команда, що збирає найбільшу кількість балів.

Наприклад:

Team A S1: There are more pictures on the walls.

Team B S1: There are fewer pictures on the walls.

Виграє команда, що має найбільшу кількість правильних порівнянь.

Робота над проектом «Advertising agency»

Мета: формувати навички самостійного вживання нової граматичної структури в усному мовленні; формувати вміння взаємодіяти з достатнім ступенем вільності, надаючи інформацію та звертаючись із запитом щодо надання інформації в межах теми, запропонованої викладачем.

Завдання: студенти мають розподілитися на малі групи по 3-4 чол., скласти рекламне оголошення про один з нових товарів, провести його презентацію, пояснивши, чому саме цей товар є кращим за інший. Наприклад: *For the whitest teeth buy «Colgate». It whitens your teeth and leaves your breath fresher than mountain air. It is more effective than all its leading competitors. Choose «Colgate» for the brightest, more confident smile.*

Як показали результати дослідно-експериментальної роботи, завдяки застосуванню інтерактивних технологій відбувається більш ефективне засвоєння нових граматичних структур, розвиваються мовленнєві уміння. Комунікативний характер вправ допомагає студентам практично застосовувати засвоєні граматичні структури, підвищує інтерес до вивчення англійської мови.

Література

1. Вовк О. І. Формування англомовної граматичної компетенції у майбутніх учителів в умовах інтенсивного навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови» / О. І. Вовк. – К., 2008. – 19 с. **2.** Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: [підручник] / [О. Б. Бігич, Н. О. Бражник, С. В. Гапонова та ін.]; під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – [2-е вид.]. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с. **3.** Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій: [навч.-метод. посіб. для студ.] / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2010. – 332 с. **4. Seymour D.** 700 classroom activities / David Seymour & Maria Popova. – Macmillan education, 2003. – 154 p. **5. Evans V.** Round-Up / Virginia Evans. – Longman, 2009. – 209 p.

УДК 37.013.42

Людмила Романовська

РОЗВИТОК НАВИЧОК КОНСУЛЬТУВАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Романовська Л. І. Розвиток навичок консультування майбутніх соціальних працівників у процесі вивчення фахових дисциплін.

У статті розглянуто питання підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального консультування. Консультування розглядається як кваліфікована допомога особам, які зазнають певних труднощів, задля відновлення й оптимізації їхніх соціальних функцій, умов життєдіяльності. Основною формою підготовки обрано тренінг, який розглядається як система вправ, спрямована на розвиток здібностей людини, на набуття нею певних професійно необхідних умінь і навичок. Значна роль у цьому відведена соціальному і психологічному консультуванню.

Ключові слова: майбутній соціальний працівник, консультування, соціально-психологічний тренінг, уміння і навички, професійна підготовка, професійна компетентність.

Романовская Л. И. Развитие навыков консультирования будущих социальных работников в процессе изучения специальных предметов.

В статье рассмотрены вопросы подготовки будущих социальных работников к социальному консультированию. Консультирование рассматривается как квалифицированная помощь лицам, испытывающим определенные трудности, с целью восстановления и оптимизации их социальных функций, условий жизнедеятельности. Основной формой подготовки избран тренинг, который рассматривается как система упражнений, направленная на развитие способностей человека, на приобретение ею определенных профессионально необходимых умений и навыков. Значительная роль в этом отводится социальному и психологическому консультированию.

Ключевые слова: будущий социальный работник, консультирование, социально-психологический тренинг, умения и навыки, профессиональная подготовка, профессиональная компетентность.

Romanovskaya L. I. Development of counseling skills for future social workers in the study of special subjects.

The paper deals with the training of future social workers to social counseling. Counseling considered as skilled care services that are experiencing some difficulties, to restore and optimize their social functions, conditions of life. The main form of training selected training, which is considered as a system of exercises aimed at developing abilities on entry into certain necessary professional skills. A significant role in this play social and psychological counseling.

Key words: future social worker, counseling, social psychodichnyy training, skills, training, professional competence.

Соціально-економічний розвиток та перехід до постіндустріального суспільства вимагає розвитку діяльності соціальних служб. Це, відповідно, зумовлює необхідність особливої уваги до професійної підготовки фахівців для соціальної сфери.

У житті кожної людини бувають такі критичні моменти, коли ускладнюються стосунки один з одним, загострюються внутрішні суперечності, стають нестерпними переживання щодо свого становища, яке здається безвихідним. У такі моменти саме від вміння соціальних працівників організувати спілкування з клієнтами, налагодити емоційну взаємодію, довірливі стосунки, що сприятимуть кращому розумінню клієнтами самих себе й інших людей, допомогти знайти компромісні розв'язання проблем залежить ефективність виходу з кризової ситуації. Значна частина такої допомоги відбувається у формі соціального та психологічного консультування.

Проблеми консультування є достатньо висвітленими та вивченими в літературі. Вітчизняними й іноземними науковцями досліджено поняття, види, методи, зміст, принципи психологічного (Г. Абрамов, А. Бандура, Е. Берн, С. Васильовська, У. Глассер, П. Горностай, Р. Кочунас, А. Маслоу, Р. Мей, Н. Обозов, К. Роджерс), соціального (Л. Кузнецова, В. Курбатова, М. Фірсов, Н. Щукіна), соціально-педагогічного (С. Архипова, Л. Завацька, Г. Майборода, Н. Нікітіна, О. Тютюнник) консультування, розроблено соціально-педагогічні та психологічні технології консультування (С. Архипова, Г. Гемблі, Н. Заверико, Г. Майборода, А. Моховіков, А. Скворцов, Є. Фонтайн, С. Хачатурян, М. Шакурова). Водночас серйозною проблемою залишається підготовка майбутніх працівників соціальних служб до практичного застосування консультування.

Метою статті є вивчення проблеми соціального консультування та розвиток навичок його проведення.

Грунтовний аналіз наукової літератури дозволяє виокремити такі дефініції поняття консультування на сучасному етапі розвитку педагогічної думки:

- будь-яка форма надання допомоги щодо змісту і розв'язання проблемної задачі, коли консультант сам не відповідає за виконання задачі, але допомагає у її розв'язанні;
- надання послуг із виявлення проблеми, розроблення рекомендацій щодо її розв'язання, за необхідності сприяння у виконанні певних дій;
- практика надання активної допомоги людям, що ґрунтуються на впевненості у тому, що кожна фізично і психічно здорова людина в змозі перебороти труднощі, що мають місце;
- кваліфікована допомога особам, які зазнають певних труднощів, задля відновлення й оптимізації їх соціальних функцій, умов життєдіяльності [3].

Ми розглядаємо соціальне консультування як вид професійної діяльності соціального працівника, форму соціальної допомоги шляхом цілеспрямованого інформаційного впливу на людину, групу людей задля їх соціалізації, відновлення й оптимізації соціальних функцій, орієнтирів, розроблення соціальних норм спілкування. Його основними завданнями є:

- 1) сприяння зміні поведінки особистості задля більш продуктивного життя;
- 2) розвиток навичок, які допомагають долати труднощі;
- 3) забезпечення оптимального прийняття життєво важливих рішень;
- 4) розвиток уміння підтримувати міжособистісні стосунки [2].

Виконання цих завдань вимагає від консультанта володіння специфічними комунікативними особистісними якостями та професійними навичками консультування, за допомогою яких можна спонукати соціальних суб'єктів до розв'язання проблем у вигідному ракурсі як для себе, так і для оточуючих [3].

До комунікативних якостей відносять такі:

- емпатія, тобто здатність увійти до світу сприйняття іншої людини, бачити світ так, як його бачать інші, співпереживати;
- повага до клієнта – здатність реагувати на проблему клієнта так, щоб передати йому впевненість у власних можливостях;
- відвертість – уміння поводитися природно у взаємовідносинах з клієнтом, показати своє бажання допомогти;
- конкретність, чіткість;
- знанням самого себе і вмінням надавати допомогу іншим у самопізнанні;
- відповідність, тобто уміння поводитися так, щоб використані слова відповідали жестам, «мові рухів» [1].

Професійні навички консультування визначаються рольовими діями соціального працівника-консультанта, до яких відносять: досягнення взаєморозуміння з клієнтом, розпізнавання проблеми, визначення мети консультування, створення контракту, визначення способів розв'язання проблеми, надання допомоги в реалізації виробленого плану дій, оцінку досягнутих результатів, складання звіту [8].

Виходячи з переліку дій, до професійних навичок консультування можемо віднести:

- слухання – консультант повинен уміти не тільки говорити, але й слухати клієнта; не можна займатися сторонніми справами, розмовляти по телефону, запрошувати інших клієнтів, виявляти агресію або байдужість;
- постановки запитань – отримання інформації від клієнта та спонукання його до самоаналізу неможливі без умілої постановки запитань;
- навички надання інформації, пропонування порад – мета консультування досягається через надання інформації: консультант висловлює свою думку, відповідає на запитання клієнта, інформує його про різні аспекти проблем, які обговорюються, та можливі шляхи для їх вирішення;
- конфронтації – за її допомогою демонструють клієнту способи захисту, які він може застосувати для розв'язання життєвих ситуацій;
- надання підтримки – реакції підбадьорення та підтримки сприяють розвитку конкретної розмови, знімають скутість, загальмованість, нівелюють психологічні захисти;
- невербальні засоби – правильне та вчасне застосування жестів, міміки тощо дозволяє надати консультуванню більш довірливу форму, налаштувати клієнта на серйозний лад [9].

Формування професійної компетентності соціального працівника – багатогранний, безперервний, складний процес «проектування особистості». Добре знаючи вимоги та специфіку майбутньої спеціальності, студент може поступово формувати особистісну модель руху до професійної майстерності. Здобуття професійних навичок та умінь майбутнім соціальним працівником відбувається під час навчання завдяки створенню певних педагогічних умов, до яких можемо віднести:

- збільшення кількості годин на дисципліні професійного спрямування;
- проходження практики майбутніми соціальними працівниками протягом усього періоду навчання;
- забезпечення професійної спрямованості дисциплін, які не входять до циклу професійно зорієнтованих;

– наявність кваліфікованого професорсько-викладацького складу.

Більшість навчальних предметів досить чітко спрямовано на формування певних блоків показників особистісного розвитку. Так, курси дисциплін «Індивідуальне консультування», «Групова робота», «Соціальна робота з різними групами клієнтів», спецкурс ділового спілкування надають студентам змогу отримати як теоретичні знання щодо різних видів консультування, так і закріплення специфічних навичок на практиці.

Але не слід обмежуватися лише цими предметами, не треба забувати про інші дисципліни, які, поряд зі специфічними знаннями та вміннями з інших напрямків соціальної роботи, допомагають майбутнім соціальним працівникам у формуванні таких навичок, без належного оволодіння якими консультування може стати менш ефективним. Наприклад, зміст та спрямованість курсу «Соціально-педагогічна робота у сфері дозвілля» дають широкі можливості для розвитку навичок комунікативного блоку: контактність, увічливість, відвертість, відкритість, уважність. Курси «Основи красномовства», «Психолого-педагогічні засади міжособистісного спілкування» допомагають у формуванні як комунікативних навичок (конкретність, чіткість, відповідність, емпатія й інші), так і більш специфічних навичок, яких вимагає консультування: постановки запитань, надання інформації тощо.

Значну роль у практичному засвоєнні необхідних знань відіграють практикуми та волонтерська робота, особливо в аспекті формування поваги до клієнта, емпатії, вміння слухати, самопізнання.

У становленні соціального працівника-консультанта важливе місце повинні займати теоретичне самонавчання й рефлексія особистого досвіду. Складність застосування одержаних знань на практиці полягає в тому, що студентам важко побачити виявлення закономірностей у конкретних ситуаціях професійного діяльності. Ми вважаємо, що в контексті оволодіння практичними вміннями, у тому числі навичками консультування, тренінг порівняно з класичними формами навчання надає значно більше можливості. У традиційних формах професійної підготовки спочатку майбутній фахівець отримує інформацію і тільки через деякий, інколи значний час, може застосувати її на практиці. Залишаючись непов'язаними з переживаннями від практичного використання отриманих знань, інформація зазнає вплив механізму забування, витіснення або наступного неприйняття. Тренінг створює можливість негайного співвідношення отриманої інформації, емоційного переживання нових моделей поведінки і пов'язаних із ними результатів, що забезпечується дією зворотного зв'язку. Студент у тренінговому процесі за допомогою зворотного зв'язку може виявити значні прогалини в теоретичних знаннях, дефіцит умінь і навичок, і сформувати їх за короткий термін на відміну від узвичасних форм. Ігровий момент занять, акценти на виконання практичних завдань сприяють мобілізації можливостей і здібностей учасників тренінгу.

Під терміном «соціально-психологічний тренінг» ми розуміємо практику психологічного впливу, що заснована на активних методах групової роботи. У практичному плані тренінг розглядається як система вправ, спрямована на розвиток здібностей людини, на набуття нею певних професійно необхідних умінь і навичок [5]. К. Рудестам зазначає, що «всі переживання і потік досвіду, що породжується у групі, дозволяють кожному учаснику проаналізувати та оцінити багато установок та переконань, що їх обмежують. Також у процесі тренінгу учасники моделюють та випробовують різні навички, які в подальшому можуть перенести в життя» [7].

До основних завдань, які розв'язуються у процесі соціально-психологічного тренінгу, можна віднести:

- 1) набуття психологічних знань, поглядів різних психологічних шкіл щодо особистості людини, процес взаємодії людей, рушійні сили цієї взаємодії, прийоми ефективного спілкування;
- 2) набуття зовні виразних умінь та навичок спілкування у: парній взаємодії, складі групи, під час контакту, під час активного слухання тощо, тобто збагачення техніки і тактики спілкування;
- 3) корекція комунікативних установок: партнерство – взаємодія з позиції сили; щирість – маніпуляція; залученість – уникнення спілкування; наполегливість – погодження, тобто вироблення власних стратегій спілкування;
- 4) адекватне прийняття себе та інших у ситуаціях спілкування;
- 5) розвиток і корекція особистості, її глибинних утворень, рішення особистісних екзистенціальних проблем [4].

Розглянемо методіку реалізації тренінгу формування навичок індивідуального консультування. Навчальна група поділяється на пари, де самотійно визначаються два

учасники – «консультант» і «клієнт». Останній формулює проблему, з якою звертається до «психолога», та імпровізує згідно з власним уявленням щодо обговорюваної проблеми. У розіграваній ситуації консультативної взаємодії завдання «консультанта» полягає у формулюванні запити клієнта з використанням теоретичних знань про евристичні прийоми з'ясування запропонованої «клієнтом» проблеми. Для нього важливою є не тільки і не стільки конкретна форма, у якій виражається в цей момент самовизначення «клієнт», значення сказаних ним слів, але й загальна, сумарна спрямованість його волі в ситуації консультування. Завдання «клієнта» полягає в тому, щоб торкнутися тих труднощів, які є дійсно значущими для нього, пережити можливість внутрішнього діалогу, зворотню сторону реальних утруднень справжнього клієнта. У процесі тренінгу у студентів повинні формуватися як навички індивідуального консультування, так і якості комунікативної компетентності [6].

Під час тренінгу викладач здійснює відеозапис комунікативної взаємодії «клієнта» і «консультанта». По завершенні у студентській групі проходить аналіз та обговорення, під час якого викладач наголошує на слабких і сильних моментах проведення «консультації», коментує роботу в парі, що надає змогу помітити помилки не тільки «консультанту», а й усій групі. Тренінг дозволяє на практиці відтворити ролі «консультанта» і «клієнта», а також потренуватися в умінні з'ясування проблеми «клієнта», формулюванні запити й у встановленні контакту між «консультантом» і «клієнтом». Динамічність і реалістичність того, що відбувається, має значний мотивуючий вплив на студентів щодо професійного розвитку взагалі та формування навичок консультування зокрема.

Уважаємо, що у підготовці майбутніх соціальних працівників варто звернути більшу увагу на розширення кількості різноманітних тренінгів, майстер-класів, практикумів та інших форм інтерактивного навчання, а також на їх методичне забезпечення.

Отже, професійне становлення особистості соціального працівника-консультанта передбачає опанування системою теоретичних знань, набуття практичного досвіду з їх використання, формування структури професійно значущих якостей особистості та навичок. Розвиток навичок консультування посідає чільне місце у процесі становлення особистості фахівця та виражається в оволодінні на світоглядному, професійному й особистісному рівнях здатністю до ефективної міжособистісної взаємодії з іншими людьми. Забезпечити такий розвиток під час фахової підготовки студентів соціальних спеціальностей можна за таких умов:

1. Використання активних форм навчання («круглі столи», диспути, моделювання ситуацій, тренінги, ділові ігри тощо), які надають змогу студентам вільно висловлювати свої думки та почуття, створюватимуть довірливі й комфортні умови в групі, забезпечать розвиток і закріплення теоретичних знань з необхідних питань та їх закріплення на практиці.

2. Забезпечення фахових дисциплін прикладного спрямування – основи індивідуального та групового консультування, соціально-педагогічний та психологічний тренінг, навчально-методичними матеріалами (тренінгові вправи, ділові ігри, навчальні задачі, проблемні питання, тестові завдання та інше), спрямованими на розвиток, опрацювання й ефективне застосування теорії та практики консультування.

3. Відпрацювання студентами технік консультування під час проходження практик та їх участі у волонтерській роботі. Під час такої діяльності відбувається накопичення практичного досвіду консультанта, створюється можливість для реалізації особистісного рівня розвитку комунікативних якостей і професійних навичок.

Подальші дослідження будуть спрямовані на використання активних методів навчання задля покращення якості підготовки майбутніх соціальних працівників.

Література

1. **Борисова М.** Пошук кращого фахівця / М. Борисова // РИЗИК: ресурси, інформація, постачання, конкуренція. – 2005. – № 1. – С. 57–63. 2. **Методи та технології роботи соціального педагога:** [навч. посіб.] / автори-уклад.: С. П. Архипова, Г. Я. Майборода, О. В. Тютюник. – К.: Видавничий дім «Слово», 2011. – 496 с. 3. **Никитина Н. И.** Методика и технология работы социального педагога: [учеб. пособие] / Н. И. Никитина. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. – 399 с. 4. **Осипова А. А.** Общая психокоррекция: [учеб. пособие для студ. вузов] / А. А. Осипова. – М.: ТЦ «Сфера», 2002. – 510 с. 5. **Петровская Л. А.** Теоретические и методические вопросы социально-психологического тренинга / Л. А. Петровская. – М.: МГУ, 1982. – 175 с. 6. **Петровская Л. А.** Теоретические и методические проблемы социально-психологического тренинга / Л. А. Петровская. – М.: Просвещение, 1982. – 244 с. 6. **Рудестам К.** Групповая психотерапия / К. Рудестам. – М.:

Прогресс, 1993. – 450 с. 7. **Сидоров В. Н.** Профессиональная деятельность социального работника: ролевой подход: [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений]. – Винница: «Глобус-пресс», 2006. – 408 с. 8. **Федоренко Р. П.** Тренінг консультативних навичок / Р. П. Федоренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 6. – С. 26–45.

УДК 378.091.12.011.3 - 051:78.071

Регіна Савченко

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ФОРМУВАННІ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО МУЗИЧНОГО КЕРІВНИКА ДНЗ

Савченко Р. А. Професійна спрямованість міжпредметних зв'язків у формуванні музично-педагогічної компетентності майбутнього керівника ДНЗ.

У статті аналізується сутність поняття «міжпредметні зв'язки» у формуванні музично-педагогічної компетентності майбутнього музичного керівника, визначається їх роль у професійній спрямованості навчання та класифікація за можливими видами – інтеграцією та координацією.

Ключові слова: міжпредметні зв'язки, професійна спрямованість, інтеграція, координація.

Савченко Р. А. Профессиональная направленность межпредметных связей в формировании музыкально-педагогической компетентности будущих музыкальных руководителей ДУЗ.

В статье анализируется суть понятия «межпредметные связи» в формировании музыкально-педагогической компетентности будущих музыкальных руководителей ДУЗ, определяется их роль в профессиональной направленности обучения и классификация по возможным видам – интеграции и координации.

Ключевые слова: межпредметные связи, профессиональная направленность, интеграция, координация.

Savchenko R. A. Intersubject relations in the professionally-oriented disciplines teaching of future musical tutor.

In this article the author analyzes the concept of «intersubject links» in musical pedagogical competence of future musical tutor formation, determines their role in the foreign language teaching process and the system of classification – integration, coordination.

Key words: intersubject links, professional medical training, integration, coordination.

В останнє десятиріччя зміни в характері навчання відбуваються в контексті глобальних освітніх тенденцій, які зумовлюють необхідність урахування впливу новітніх педагогічних технологій, орієнтації на активне засвоєння людиною способів пізнавальної діяльності, підвищення значущості особистості індивідуума, забезпечення можливостей його саморозкриття. Серед шляхів реформування освіти – вдосконалення змісту музично-педагогічної компетентності майбутніх педагогів дитячих навчальних закладів – музичних керівників. Педагогічні технології мають забезпечувати варіативний компонент музично-педагогічної підготовки особистості майбутнього педагога, дозволяють ефективно використовувати інноваційні та науково-методичні досягнення у професійному становленні. Водночас не менш важливим є професійна значущість набутих знань. У сучасному навчальному процесі спостерігається багатогранність вияву міжпредметних і міжнаукових зв'язків, що визначаються змістом навчального матеріалу, навичками та вміннями, що необхідно сформувані у майбутніх фахівців. Міжпредметність в освіті є умовою і засобом комплексного підходу до виховання, навчання та розвитку особистості студента. Це пояснюється тим, що на міжпредметній основі формується сучасна картина всесвіту, яка є базою наукового спостереження світу. Серед проблем міжпредметних зв'язків слід виокремити питання їх професійної спрямованості.

Проблему міжпредметних зв'язків і професійної спрямованості в різних галузях навчання вивчали М. Борисенко, Л. Вороніна, О. Дубинчук, Н. Лошкарьова, В. Паламарчук, Л. Савельєва, В. Федорова. Використання міжпредметних зв'язків у фаховій підготовці